

Anna Lis

Politechnika Gdańska

ROZWÓJ INICJATYW KLASTROWYCH NA DOLNYM ŚLĄSKU

Streszczenie: Celem niniejszej publikacji jest analiza uwarunkowań rozwoju klastrów w województwie dolnośląskim. Autorka analizuje region Dolnego Śląska, wskazując sektory przemysłu i usług stanowiące istotne koncentracje branżowe o największym potencjale „gronotwórczym”, oraz identyfikuje powstałe w regionie inicjatywy klastrowe. Ponadto przedstawia strategiczne programy realizowane na Dolnym Śląsku, istotne z punktu widzenia rozwoju klastrów: Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, Dolnośląską Strategię Innowacji i Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego.

Słowa kluczowe: klastry, inicjatywy klastrowe, polityka klastrowa, regionalne strategie innowacji.

1. Wstęp

W ostatnich dziesięciu latach w Polsce obserwuje się prawdziwy renesans klastrów rozwiniętych na bazie marshallowskiego dystryktu przemysłowego¹, definiowanych w literaturze jako sektorowa i geograficzna koncentracja przedsiębiorstw, powiązanych ze sobą zależnościami handlowymi i niehandlowymi, które jednocześnie współdziałają i konkurują, wykorzystując efekt synergii. Koncepcja klastrów nie jest już tylko przedmiotem rozważań akademickich, ale staje się coraz bardziej popularna również wśród praktyków gospodarczych i decydentów politycznych. W ostatnich latach efektywne struktury klastrowe zaczęły być postrzegane przez Komisję Europejską jako istotne narzędzie w realizacji Strategii Lizbońskiej, co zaowocowało wykształceniem się koncepcji polityki opartej na klastrach (*cluster-based policy*), w ramach której uruchomiono wiele programów pomocowych dla klastrów². W praktyce coraz częściej klastry są wynikiem odgórnych inicjatyw, w które zaangażowane są władze lokalne i regionalne. Współpraca poszczególnych grup pod-

¹ A. Marshall, *Zasady ekonomiki*, M. Arct, Warszawa 1925 (polski przekład publikacji z roku 1890).

² A. Lis, *Rola władz samorządowych w kształtowaniu regionalnej polityki opartej na klastrach*, „Samorząd Terytorialny” 2010, nr 12.

miotów, w tym firm klastrowych, ośrodków badawczo-rozwojowych, instytucji okołobiznesowych oraz władz publicznych w ramach inicjatyw klastrowych przyczynia się w dużym stopniu do rozwoju gron w danym regionie³.

Celem niniejszej publikacji jest analiza uwarunkowań rozwoju gron, jak również przegląd inicjatyw klastrowych w województwie dolnośląskim. Na wstępie autorka analizuje region Dolnego Śląska, wskazując sektory przemysłu i usług, w obrębie których istnieje potencjał do rozwoju klastrów, oraz identyfikuje inicjatywy klastrowe, które zawiązały się w oparciu o istniejące zasoby w regionie. W dalszej części autorka opisuje wybrane programy realizowane na Dolnym Śląsku, istotne z punktu widzenia rozwoju klastrów – Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (w obszarach związanych z funkcjonowaniem i rozwojem gron), Dolnośląską Strategię Innowacji i Regionalny Program Operacyjny, w ramach którego przewidziane jest wsparcie inicjatyw klastrowych.

2. Koncentracje branżowe na Dolnym Śląsku

Z punktu widzenia realizacji polityki proklastrowej ważne jest uświadomienie, że w każdym przypadku ukonstytuowanie się struktury klastrowej może zostać zainicjowane i efektywnie rozwijane jedynie w takiej przestrzeni geograficzno-społecznej, która charakteryzować się będzie odpowiednim potencjałem do wygenerowania, rozwinięcia i utrzymania danej struktury klastrowej na swoim terenie. Na to swoiste „podłoże” niezbędne do budowy i rozwoju grona, nazywane przez Portera „środowiskiem, w którym firmy rodzą się i uczą konkurować”⁴, składają się m.in. czynniki podażowe (zasoby regionu i infrastruktura, zapewniająca dostęp do zasobów), strukturalne (dostawcy i przemysły powiązane, struktura firm i ich strategie) i popytu (lokalne rynki, dostęp do rynków zewnętrznych)⁵. Ciekawą koncepcję prezentują Lis i Szerenos, którzy do opisanego potencjału regionu w kontekście rozwoju klastrów wykorzystują teorię Pierre’a Bourdieu, a w szczególności pojęcia kapitału symbolicznego, kulturowego, społecznego i ekonomicznego⁶. W swoim trzypoziomym modelu sukcesu klastra wyróżniają determinanty budowy, funkcjonowania i efektywności klastra⁷.

³ Ö. Sölvell, G. Lindqvist, C. Ketels, *Zielona księga inicjatyw klastrowych. Inicjatywy klastrowe w gospodarkach rozwijających się i w fazie transformacji*, PARP, Warszawa 2008, s. 17.

⁴ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 207.

⁵ T. Padmore, H. Gibson, *Modeling regional innovation and competitiveness*, [w:] *Local and Regional Systems of Innovation*, ed. J. de la Mothe, G. Paquet, Kluwer Academic Publishers, Boston–Dordrecht–London 1998.

⁶ A. Lis, A. Szerenos, *Koncepcja kapitałów Pierre’a Bourdieu w badaniach klastrów przemysłowych*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2009, nr 2(36).

⁷ A. Lis, A. Szerenos, *Czynniki sukcesu w strukturach klastrowych*, Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego 2/2/2009, s. 743.

Dodać przy tym należy, że dla klastrow z różnych dziedzin gospodarki konieczne jest stworzenie odmiennych – specyficznych dla danej branży – warunków powstania i rozwoju. Dlatego w ramach polityki wsparcia klastrow wskazane jest zidentyfikowanie na wstępie istotnych koncentracji sektorowych w danej lokalizacji, które stanowiłyby załóżek klastrow, a przy odpowiednim wsparciu rozwinęłyby się w dojrzałe struktury klastrowe. Ze względu na bardzo rozmytą definicję klastra trudno jest jednak wskazać funkcjonujące struktury klastrowe. Bez jednoznacznych wytycznych dotyczących granic geograficznych, przemysłowych, intensywności współpracy oraz „zawartości” klastra niemożliwe staje się precyzyjne określenie obszarów funkcjonowania gromad. Dlatego najbardziej obiektywnym, a przez to użytecznym narzędziem do analizy stopnia koncentracji firm tych samych lub pokrewnych sektorów w regionie jest współczynnik lokalizacji LQ (*location quotient*)⁸. Wysoka wartość tego współczynnika świadczy o regionalnej specjalizacji w danym sektorze i może być przesłanką do dalszych działań ukierunkowanych na wsparcie współpracy w obrębie zidentyfikowanych branż.

W odniesieniu do województwa dolnośląskiego można mówić o dużej różnorodności przemysłu rozwijającego się na kanwie branż z długoletnią tradycją w tym regionie Polski (np. przemysł wydobywczy, włókienniczy). Do najsilniejszych ośrodków przemysłowych i naukowych na Dolnym Śląsku należą: Wrocław, Legnica, Lubin, Jelenia Góra, Wałbrzych i Świdnica. W strukturze gospodarczej regionu dominuje przemysł wydobywczy, przede wszystkim górnictwo: eksploatacja węgla brunatnego, rud miedzi, srebra, surowców skalnych mineralnych i gazu ziemnego. Dobrze rozwinięty jest również przemysł odzieżowy, spożywczy, drzewny, chemiczny, maszynowy, ceramiczny oraz samochodowy. Dolny Śląsk posiada też doskonałe warunki do rozwoju turystyki wypoczynkowej i krajoznawczej (zarówno w sezonie letnim, jak i zimowym) dzięki bogatym i zróżnicowanym walorom krajobrazowym, łagodnym warunkom klimatycznym oraz zasobom kulturowym o znaczeniu europejskim. W Polsce podregion jeleniogórski (szczególnie okolice Karpacza i Szklarskiej Poręby) ze względu na górzyste ukształtowanie terenu i dobrze rozwiniętą infrastrukturą turystyczną uważany jest za jedno z atrakcyjniejszych miejsc do uprawiania sportów zimowych. Na terenie województwa dolnośląskiego znajdują się liczne obiekty zabytkowe i muzealne, zespoły pałacowo-klasztorne i skanseny, liczne parki narodowe i krajobrazowe. Ze względu na występowanie w tym regionie bogatych i różnorodnych złóż wód mineralnych i leczniczych powstała tu również silna baza uzdrowiskowa⁹.

Szczegółowa analiza województwa dolnośląskiego z wykorzystaniem współczynnika LQ wskazuje na istotne koncentracje sektorowe w określonych gałęziach przemysłu i usług. W tabeli 1 wytypowano sektory o najwyższym LQ w poszczególnych powiatach Dolnego Śląska.

⁸ DTI, *Business Clusters in the UK – A First Assessment*, Department of Trade and Industry, London 2001.

⁹ Na podstawie: *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku*, Wrocław, listopad 2005; *Dolnośląska Strategia Innowacji*, Wrocław, styczeń 2005.

Tabela 1. Koncentracje branżowe na Dolnym Śląsku na podstawie LQ

Wyszczególnienie	Rolnictwo	Szkło i ceramika	Budownictwo	Doradztwo i obsługa	Elektroniczny	Energetyczny	Kamieniarski	Maszynowy	Meblarski	Metalowy	Tekstylny	Papierniczy	Transport	Turystyka	Tworzywa sztuczne	Ochrona zdrowia	Spożywczy
Bolesławiecki	■										■						
Dzierżoniowski									■		■						
Głogowski													■				
Górowski	■																
Jaworski	■																
Jelenia Góra				■													
Jeleniogórski	■													■		■	
Kamienogórski											■						
Kłodzki	■								■								■
Legnica				■													
Legnicki	■																
Lubański																	
Lubiński			■														
Lwówecki	■																■
Milicki	■								■								■
Oleśnicki	■								■						■		
Oławski										■	■	■					
Polkowicki								■									
Strzeliński	■																
Średzki	■																
Świdnicki	■						■										
Trzebnicki	■																■
Wałbrzyski																	
Wołowski	■																■
Wrocław				■										■			
Wrocławski	■														■		■
Ząbkowicki	■																
Zgorzelecki																	
Złotoryjski	■																■

Źródło: P. Fabrowska, M. Halicki, D. Kozdęba, P. Piotrowska, A. Szerenos, *Raport z I i III etapu badania w ramach projektu „Rozwój klastrów w regionie dolnośląskim”*, ECORYS Polska sp. z o.o., Warszawa 2008/2009.

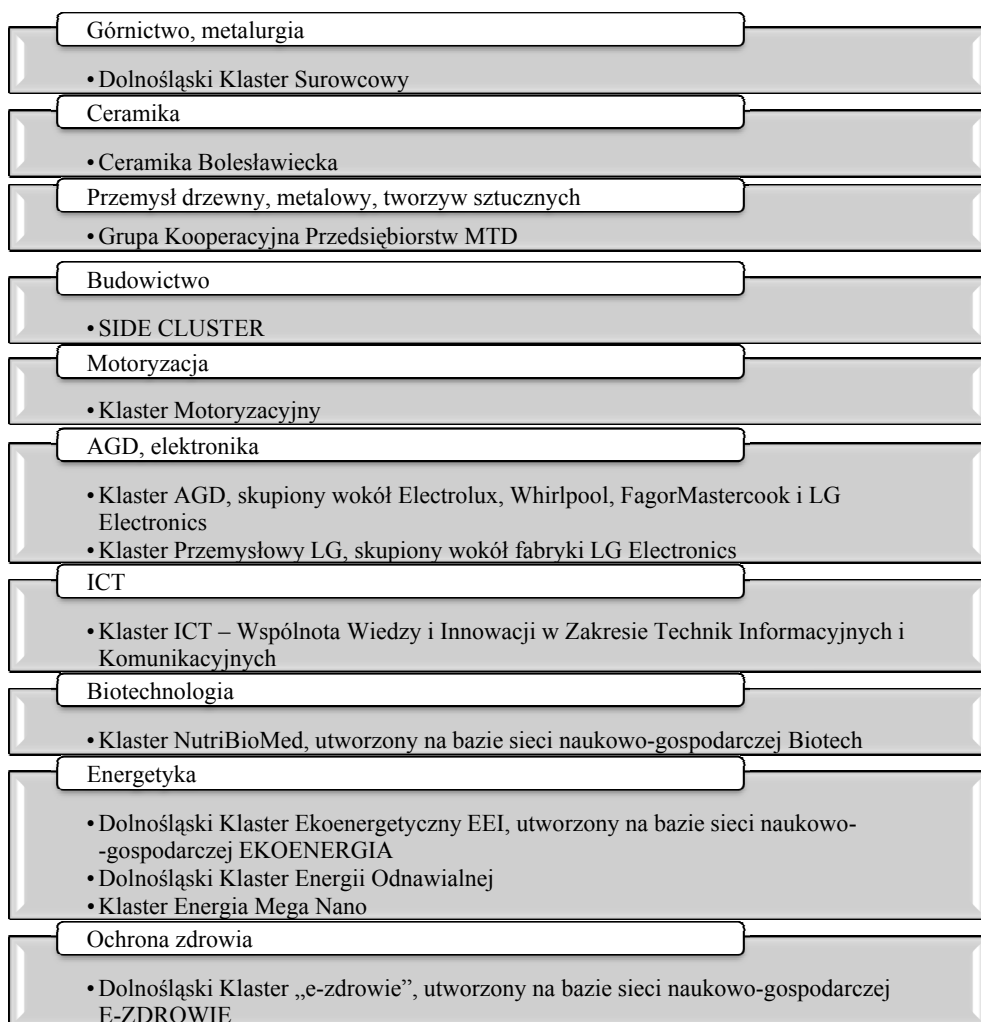
Z przedstawionych danych wynika, że jednym z dominujących sektorów gospodarki na Dolnym Śląsku jest rolnictwo. Koncentracja podmiotów tego sektora występuje w większości powiatów woj. dolnośląskiego, a w szczególności w obrębie powiatu wrocławskiego, w którym zidentyfikowano dodatkowo skupienie firm branży spożywczej. Ważny z punktu widzenia rozwoju klastrów jest przemysł elektroniczny i AGD, zlokalizowany przede wszystkim we Wrocławiu i Kobierzycach. Na bazie funkcjonowania dużych firm tego sektora w woj. dolnośląskim zawiązały się dwie inicjatywy klastrowe – Klaster AGD, skupiony wokół czterech zagranicznych koncernów AGD: Electrolux, Whirlpool, FagorMastercook i LG Electronics, oraz Klaster Przemysłowy LG, powstały w wyniku koncentracji przedsiębiorstw wokół fabryki LG Electronics w Kobierzycach. Na szczególną uwagę zasługuje też przemysł włókienniczy, rozwijany na Dolnym Śląsku od wielu lat, którego jednym z przedstawicieli jest Dolnośląska Fabryka Maszyn Włókienniczych „Dofama”. Podmioty branży tekstylnej zlokalizowane są głównie w powiecie bolesławieckim (kaletnictwo), dzierzoniowskim (produkcja odzieży), kamiennogórskim i oławskim (włókiennictwo). Dolny Śląsk znany jest również z produkcji ceramiki stołowej – Zakłady Ceramiczne „Bolesławiec” Sp. z o.o. są jednym z największych polskich producentów ceramiki stołowej ręcznie formowanej i ręcznie zdobionej, a wyroby z Bolesławca są rozpoznawalne nie tylko w Polsce, ale również za granicą. Ze względu na unikalne walory przyrodnicze województwo dolnośląskie należy do najatrakcyjniejszych turystycznych regionów Polski. Największą koncentrację firm branży turystycznej obserwuje się w powiecie jeleniogórskim (turystyczne obiekty noclegowe) oraz we Wrocławiu (usługi gastronomiczne). W województwie zidentyfikowano także koncentrację podmiotów zajmujących się produkcją mebli, przede wszystkim w powiecie dzierzoniowskim (m.in. Ludwikstyle), kłodzkim (m.in. KPM Meble Kłodzko), milickim (m.in. Deftrans) i oleśnickim (m.in. Lech-Pol, Bodzio i Gawin). Z pozostałych istotnych koncentracji przemysłu na Dolnym Śląsku wymienić można przemysł kamieniarski w powiecie świdnickim (obróbka kamienia ozdobnego), maszynowy w powiecie polkowickim (produkcja maszyn na potrzeby górnictwa), tworzyw sztucznych w powiatach oleśnickim i wrocławskim, metalowy i papierniczy w powiecie oławskim.

Badanie klastrów nie może się ograniczyć do obliczenia współczynnika lokalizacji, współczynnik ten bowiem nie uwzględnia innych ważnych cech grup, takich jak intensywność współpracy między poszczególnymi członkami klastra czy też transfer wiedzy ukrytej. Dlatego poszczególne koncentracje powinny być zweryfikowane innymi metodami, w których bada się powiązania w procesie innowacyjnym¹⁰.

¹⁰ K. Santarek, A. Szerenos, *Ocena funkcjonowania klastrów przemysłowych*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 2006, nr 12.

3. Inicjatywy klastrowe na Dolnym Śląsku

Na Dolnym Śląsku, podobnie jak we wszystkich województwach Polski, idea klasteringu znalazła wielu zwolenników, co przejawia się m.in. zawiązaniem licznych inicjatyw klastrowych, których głównym celem jest integracja środowiska, inicjowanie powiązań w obrębie danej branży i wypracowanie wspólnych standardów współpracy. Z danych przedstawionych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości wynika, że na Dolnym Śląsku funkcjonuje osiem inicjatyw klastrowych, które ze

Rys. 1. Inicjatywy klastrowe na Dolnym Śląsku

Źródło: P. Fabrowska i in., wyd. cyt.

względu na stopień rozwoju zostały zaklasyfikowane w dwóch grupach – jako „klastry”, stanowiące rozwinięte struktury klastrowe (Klaster Nutribiomed, Dolnośląski Klaster Ekoenergetyczny EEI – Energia, Ekologia, Innowacje) oraz „inicjatywy klastrowe”, będące załączkami gron (Sieć Naukowo-Gospodarcza „Energia”, Sieć Naukowo-Gospodarcza Biotech, Ogólnopolski Klaster E-Zdrowie, Dolnośląski Klaster Surowcowy, Wrocławskie Centrum Akademickie, Wspólnota Wiedzy i Innowacji w Zakresie Technik Informacyjnych i Komunikacyjnych)¹¹.

Bardziej szczegółowa analiza wykazała, że na Dolnym Śląsku rozwinęło się aż trzynaście inicjatyw klastrowych funkcjonujących w obrębie poszczególnych sektorów przemysłu i usług, co zostało przedstawione na schemacie na rysunku 1.

Przedstawione powyżej inicjatywy klastrowe można podzielić na inicjatywy realizowane oddolnie, na bazie istniejącej koncentracji przedsiębiorstw i innych podmiotów reprezentujących te same lub pokrewne branże, oraz inicjatywy zawiązywane odgórnie, przede wszystkim w oparciu o intensywne działania lokalnych decydentów. Do inicjatyw oddolnych można zaliczyć m.in. Ceramikę Bolesławiecką, Dolnośląski Klaster Surowcowy, Klaster AGD, Klaster Motoryzacyjny, Klaster Przemysłowy LG oraz SIDE CLUSTER. Zidentyfikowane inicjatywy charakteryzują się krótkim stażem, dużym zaangażowaniem koordynatorów i trudnym do określenia kierunkiem rozwoju w przyszłości ze względu na zbyt krótki okres funkcjonowania.

Z punktu widzenia dalszego rozwoju grona ważne są przesłanki przyświecające jego powstaniu. Najwięcej inicjatyw klastrowych na Dolnym Śląsku zawiązało się w latach 2007–2008, co zbiega się z początkiem nowego okresu programowania, w którym znalazły się również środki na finansowanie struktur klastrowych w Polsce. W przypadku tych inicjatyw, których głównym i jedynym powodem założenia jest możliwość ubiegania się o środki finansowe, istnieje mała szansa na pełny rozwój struktury klastrowej. Na przykładzie klastra MTD widać wyraźnie, że sztuczny twór klastrowy rozpada się wraz z wyczerpaniem się środków pomocowych i mniejszym zaangażowaniem głównego inicjatora¹².

4. Strategia Dolnego Śląska w zakresie wspierania klastrów i inicjatyw klastrowych

Z punktu widzenia realizacji polityki proklastrowej na Dolnym Śląsku warto wymienić trzy strategiczne dokumenty, uwzględniające wsparcie klastrów i inicjatyw klastrowych: Strategię Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, Dolnośląską Strategię Innowacji oraz Regionalny Program Operacyjny.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego¹³ stanowi najważniejszy dokument strategiczny, w którym zapisane są cele, priorytety i działania w każdym

¹¹ Interaktywna Mapa Klastrów, <http://www.pi.gov.pl/>.

¹² A. Lis, *Proces tworzenia klastra*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2009, nr 12.

¹³ *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku*, Wrocław, listopad 2005.

z trzech głównych obszarów: gospodarczym, przestrzennym i społecznym. W świetle zapisów Strategii województwo dolnośląskie ma się stać w przyszłości „europejskim regionem węzłowym” z racji swego przygranicznego położenia oraz w wyniku działań ukierunkowanych na wzmacnianie jego międzynarodowej konkurencyjności poprzez rozbudowę sieci powiązań wewnętrznych i zewnętrznych. Z punktu widzenia rozwoju klastrów najbardziej znaczące są cele zawarte w sferze gospodarczej: „zbudowanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki Dolnego Śląska”, a w szczególności podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa, budowa gospodarki opartej na wiedzy oraz wspieranie aktywności gospodarczej. W ramach realizacji powyższych celów przewiduje się m.in. wsparcie przedsiębiorstw (stanowiących podstawowe ogniwo klastra) i instytucji otoczenia biznesu. W obszarze gospodarczym realizowane będą również działania ukierunkowane na wspieranie procesów transferu technologii, szeroko pojętej innowacyjności, współpracy gospodarczej w regionie oraz współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej. Zakłada się też efektywne wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć gospodarczych oraz pobudzanie przedsiębiorczości. Wszystkie wymienione działania są ściśle skorelowane z rozwojem klastrów, a ich realizacja przyczyniłaby się znacznie do tworzenia w regionie warunków sprzyjających powstawaniu i rozwojowi gromad.

Na poziomie regionu ważnym narzędziem kształtowania polityki innowacyjnej jest Dolnośląska Strategia Innowacji¹⁴, która podobnie jak pozostałe regionalne strategie innowacji (RSI) w UE ukierunkowana jest na kreowanie współpracy i partnerstwa oraz budowę efektywnego systemu wspierania innowacyjności w regionie. Zadaniem RSI jest stworzenie trwałych powiązań między głównymi aktorami: jednostkami B+R, przemysłem, samorządem regionu i administracją rządową w celu budowania wzrostu gospodarczego regionu, a w szczególności podnoszenie konkurencyjności MŚP poprzez wprowadzanie nowych technologii i rozwijanie umiejętności pracowników w zakresie badań i innowacji. Dolnośląska Strategia Innowacji wyznacza podstawowe kierunki działań dotyczących wspierania innowacji w województwie dolnośląskim. Głównym celem Strategii Innowacyjnej jest budowanie na Dolnym Śląsku gospodarki opartej na wiedzy, a tym samym zwiększenie potencjału adaptacyjnego regionu. Działania związane ze wsparciem klastrów zawierają się w pierwszym z ośmiu celów Strategii Innowacji: „Wzmacnianie regionalnych bloków kompetencji”, w ramach którego zakłada się wspieranie rozwoju regionalnych klastrów w postaci regionalnych bloków kompetencji poprzez rozwój związków przedsiębiorstw, wsparcie przedsiębiorstw we wdrażaniu i komercjalizacji technologii i produktów innowacyjnych oraz transfer dobrych praktyk pomiędzy dużymi przedsiębiorstwami a MŚP. W Strategii Innowacyjnej określono sektory przemysłu i usług na Dolnym Śląsku o dużym potencjale „gronotwórczym”, w których obrębie mogły-

¹⁴ *Dolnośląska Strategia Innowacji*, Wrocław, styczeń 2005.

by się wykształcić regionalne bloki kompetencji. Zgodnie z zapisami Strategii Innowacyjnej najlepsze warunki do rozwoju klastrów, ze względu na zasoby naturalne oraz kapitał finansowy i zasoby ludzkie, istnieją w obrębie branży energetycznej i miedziowej. W przypadku klastrów usługowych stawia się na turystykę i ochronę zdrowia, z racji unikalnych walorów przyrodniczych, klimatycznych i kulturalnych Dolnego Śląska, oraz na branżę finansową, w obrębie której możliwy jest również rozwój struktury klastrowej. Ponadto w Strategii Innowacji wymienia się inne branże, w których możliwy byłby rozwój klastrów, m.in. przetwórstwo spożywcze, produkty mineralne, budownictwo, transport, produkcję pojazdów, informatykę i farmaceutykę.

Z punktu widzenia finansowania klastrów szczególnie istotny jest trzeci z wymienionych dokumentów – Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego¹⁵. Wprawdzie w RPO Województwa Dolnośląskiego nie przewidziano osobnego komponentu skierowanego wyłącznie do struktur klastrowych, ale w ramach priorytetu 1 „Wzrost konkurencyjności dolnośląskich przedsiębiorstw” przedsiębiorstwa tworzące klastry (posiadające porozumienie o współpracy) mogą ubiegać się o dotacje inwestycyjne (działanie 1.1 „Inwestycje dla przedsiębiorstw”) i dotacje na doradztwo w zakresie B+R i innowacyjności (działanie 1.2 „Doradztwo dla firm oraz wsparcie dla Instytucji Otoczenia Biznesu”). Głównym celem działania 1.1 jest wsparcie procesu inwestycyjnego przedsiębiorstw, w szczególności sektora MŚP, wzrost nakładów na sferę badawczo-rozwojową przedsiębiorstw oraz wykorzystanie potencjału turystyczno-uzdrowiskowego regionu. Natomiast w działaniu 1.2 (według schematu 1.2.B „Dotacje na doradztwo dla przedsiębiorstw w zakresie B+R i innowacyjności”) klastry mogą starać się o wsparcie projektów doradczych z zakresu B+R, ukierunkowanych m.in. na intensyfikację współpracy pomiędzy przedsiębiorcami a podmiotami z sektora B+R oraz tworzenie i rozwój regionalnych sieci współpracy, regionalnych bloków kompetencji i klastrów innowacyjnych. W ramach poddziałania 1.2.B przewiduje się również wsparcie przedsiębiorstw w zakresie przygotowywania do prowadzenia i wdrożenia prac B+R, technologii i innowacyjnych rozwiązań (własnych i pozyskanych) oraz uczestniczenia we wspólnotowych programach badawczych i innowacyjnych, (np. 7 Program Ramowy).

5. Podsumowanie

W niniejszym artykule autorka przeprowadza analizę regionu Dolnego Śląska pod kątem rozwoju klastrów, skupiając się na wybranych elementach współtworzących podłoże, na którym mogą rozwijać się dolnośląskie grona. Autorka koncentruje się przede wszystkim na determinantach podaźowych, wskazując sektory przemysłu

¹⁵ *Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013*, z 30 listopada 2010.

i usług stanowiące istotne koncentracje branżowe o największym potencjale „gronotwórczym”, przykłady inicjatyw klastrowych, rozwiniętych w obrębie tych branż, oraz strategiczne programy regionalne, ukierunkowane na wspieranie klastrów w regionie dolnośląskim.

Przeprowadzona analiza wykazała, że największe szanse na rozwój klastrów istnieją w obrębie branży energetycznej, miedziowej, turystycznej (łącznie z ofertą uzdrowiskową) oraz finansowej. Ponadto na Dolnym Śląsku rozwinięte są inne sektory przemysłu, na bazie których możliwy byłby rozwój klastrów, m.in.: górnictwo i kopalnictwo, ceramika, przetwórstwo spożywcze, produkcja pojazdów, przemysł maszynowy, meblowy, elektroniczny i tekstylny. W obrębie wskazanych branż związały się już inicjatywy klastrowe – w sumie na Dolnym Śląsku zidentyfikowano trzynaście inicjatyw, z czego trzy rozwinęły się w branży energetycznej, a dwie w branży elektronicznej i AGD.

W działaniach władz regionalnych dostrzega się świadomość korzyści wynikających ze współpracy w strukturach klastrowych – ma to odzwierciedlenie w strategicznych dokumentach regionu: Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego oraz Dolnośląskiej Strategii Innowacji, w których zakłada się wspieranie klastrów i inicjatyw klastrowych. Działania dotyczące współpracy międzynarodowej zapisane w powyższych strategiach zająbiają się z celami realizowanymi w ramach Euroregionu Nysa¹⁶. Ze względu na przygraniczne położenie Dolnego Śląska współpraca transgraniczna postrzegana jest przez władze regionalne jako kluczowa z punktu widzenia rozwoju gospodarczego, kulturalnego i społeczno-politycznego regionu. Kształtowanie dobrosąsiedzkich relacji i ścisłej współpracy z regionami bezpośrednio graniczącymi z województwem dolnośląskim w Republice Czeskiej i Republice Federalnej Niemiec może zaowocować rozwojem klastrów z udziałem zagranicznych podmiotów.

Powyższą analizę można uzupełnić o dane dotyczące infrastruktury, która obok zasobów jest niezwykle istotnym determinantem podażowym rozwoju klastrów w danym regionie. Województwo dolnośląskie posiada rozbudowaną infrastrukturę fizyczną, wyprzedzając pod tym względem większość województw w Polsce, co sprzyja nawiązywaniu i intensyfikacji powiązań rynkowych, oraz rozwiniętą infrastrukturę instytucjonalną, na którą składają się m.in. parki naukowe, inkubatory, agencje rozwoju regionalnego – ich obecność w regionie przyspiesza procesy dyfuzji innowacji i transferu technologii. Jeśli dodać do tego silne zaplecze B+R w województwie, obecność dużego ośrodka akademickiego, jakim jest Wrocław, dostęp do wiedzy, kadry naukowej i wykwalifikowanych specjalistów, można uznać, że Dolny Śląsk ma bardzo dogodne warunki do rozwoju klastrów w wybranych sektorach przemysłu i usług.

¹⁶ *Ramowe Porozumienie Euroregionu Nisse-Nisa-Nysa z 31.01.2008*; www.euroregion-nysa.pl/.

Literatura

- Dolnośląska Strategia Innowacji*, Wrocław, styczeń 2005.
- DTI, *Business Clusters in the UK – A First Assessment*, Department of Trade and Industry, London 2001.
- Lis A., *Proces tworzenia klastra*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2009, nr 12.
- Lis A., *Rola władz samorządowych w kształtowaniu regionalnej polityki opartej na klastrach*, „*Samorząd Terytorialny*” 2010, nr 12.
- Lis A., Szerenos A., *Czynniki sukcesu w strukturach klastrowych*, Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego 2/2/2009.
- Lis A., Szerenos A., *Koncepcja kapitałów Pierre’a Bourdieu w badaniach klastrów przemysłowych*, „*Studia Regionalne i Lokalne*” 2009, nr 2(36).
- Marshall A., *Zasady ekonomiki*, M. Arct, Warszawa 1925 (polski przekład publikacji z roku 1890).
- Padmore T., Gibson H., *Modeling regional innovation and competitiveness*, [w:] *Local and Regional Systems of Innovation*, ed. J. de la Mothe, G. Paquet, Kluwer Academic Publishers, Boston–Dordrecht–London 1998.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
- Ramowe Porozumienie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa z 31.01.2008*, www.euroregion-nysa.pl/.
- Santarek K., Szerenos A., *Ocena funkcjonowania klastrów przemysłowych*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2006, nr 12.
- Sölvell Ö., Lindqvist G., Ketels C., *Zielona Księga Inicjatyw Klastrowych. Inicjatywy Klastrowe w gospodarkach rozwijających się i w fazie transformacji*, PARP, Warszawa 2008.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku*, Wrocław, listopad 2005
- Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013*, 30 listopada 2010.
- Interaktywna Mapa Klastrów, <http://www.pi.gov.pl/>.

DEVELOPMENT OF CLUSTER INITIATIVES IN LOWER SILESIA

Summary: The aim of this article is to analyze the determinants of cluster development in Lower Silesia. The author analyzes Lower Silesia region indicating these industry and service sectors which are significant industry concentration with the highest “group creative” potential and identifies cluster initiatives in the region. In addition, the author presents the strategic programs implemented in Lower Silesia, important for cluster development: the Development Strategy for the Lower Silesian Voivodeship, the Lower Silesian Innovation Strategy and the Regional Operational Programme for the Lower Silesian Voivodeship.

Keywords: clusters, cluster initiatives, cluster-based policy, regional innovation strategies.